

2. Бринцев В.Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади: монографія. Харків: Право, 2010. С 464.

3. Проти корупції: Конвенція ООН, прийнята резолюцією 58/4 ГА ООН від 31.10.2003 р. Дата ратифікації: 18.10.2006. № 58/4. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text.

4. Про співробітництво між Міністерством юстиції України та Міністерством юстиції Грузії в галузі судової експертизи: Договір Міністерства юстиції України; Грузія; Міжнародний документ від 04.11.1996 № 268_037. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/268_037#Text.

5. Конституція України: Закон України, прийнята 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

6. Code of conduct: Statutory European Network of Forensic Science Institutes since 16 June 2005 Issue No 002. URL: https://enfsi.eu/wp-content/uploads/2016/09/code_of_conduct.pdf.

7. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12/ed20230101#Text>.

8. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

9. Про судово-експертну діяльність: проект Закону України від 04.11.2021 № 6284. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/ЛЮ6361А?an=3&ed=202>.

Комаринська Юлія Борисівна,
професор кафедри криміналістики
та судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент;
Руденко Андрій Іванович,
старший викладач кафедри вогневої
підготовки Національної академії
внутрішніх справ

ТАКТИКА УНИКНЕННЯ ПОВТОРНОЇ ВІКТИМІЗАЦІЇ ПОТЕРПІЛИХ ВІД КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Питання вторинної віктимізації все частіше стає предметом дослідження науковців багатьох наук, це і кримінологія, і кримінальний процес, юридична та соціальна психологія, медичні та психіатричні науки. Адже жертви-потерпілі від насильницьких дій звертаються за допомогою не лише до правових інституцій, а й до систем, що можуть надати прихисток для медичного та психологічного відновлення.

Однак, непоодинокі випадки, коли допомога, яку отримують жертви, часто змушує їх почуватися знову жертвами. Цей негативний досвід отримав назву «вторинна віктимізація» [1]. Потерпілі піддаються повторному насильству через осуджуючу, не тактовну поведінку персоналу соціальної та правоохоронної систем, коли жертва сприймається як відповідальна за власне нещастя, мінімізуються її страждання, уникають контактів з жертвою [2]. Такі дії проявляються не лише у використанні вербальних та мімічних моделей осіб, а й у кількості проведення певних перевірочних, уточнюючих дій, зокрема таких слідчих (розшукових) дій як допит та судово-медичні чи психіатричні експертизи.

Тих, хто пережив домашнє насильство, як правило, розглядають через призму їхнього психічного здоров'я та залежності, а не через призму того, як жорстоке поводження спричинило складну психоемоційну травму [3].

В. С. Новожилов зазначає, що особи відносно яких вчиненні протиправні дії, мають абсолютне право на припинення насильства, в якій би формі воно не відбувалося (фізичне, психічне, психологічне, емоційне, майнове чи соціальне насильство). Такі особи не повинні в подальшому, під час надання їм правової, медичної чи соціальної допомоги знову відчувати себе жертвою, винною у своїх стражданнях. Хоча такі дії не є прямим продовженням кримінальної протиправності, вони є похідними від насильницької події. Саме наявність можливості, завдання постраждалій особі такої шкоди, автор, називає вторинною віктимізацією [4, с. 168].

Щоб попередити та уникнути повторної віктимізації та, відповідно, комплексної травми, що впливають на потерпілого, тактика досудового розслідування потребує травма-інформованого підходу.

Поводження з усіма потерпілими повинно на всіх етапах бути шанобливим, професійним, індивідуальним та недискримінаційним. Потрібно проявляти підвищену обачність, щоб уникнути повторної віктимізації та забезпечити максимально ефективне надання потерпілим показань. За жодних обставин не можна допускати звинувачення потерпілих та використання недоречної лексики [5, с. 43].

Враховуючи науково-практичні напрацювання в напрямку дотримання та забезпечення прав осіб, які стали потерпілими від різноманітних кримінальних правопорушень, в тому числі пов'язаних з домашнім насильством, можливим є виокремлення загальних тактичних засад встановлення психологічного контакту з ними та уникнення повторної віктимізації:

1. Під час отримання вербальної інформації (опитування, допиту інших видів спілкування під час досудового розслідування) необхідно не лише уважно вислуховувати потерпілих, а й приймати всю інформацію до уваги, пережитих особою насильницьких дій, без змін та переформатування вносити все у протокол, не лише про саме кримінальне правопорушення, а й про події, що передували таким

діям, про дії та поведінку як потерпілого так і кримінального правопорушника, можливих свідків. Необхідно враховувати не лише часові межі проведення допиту, а й уникнення надмірної їх кількості.

2. Важливим є задоволення мовних потреб потерпілого, у випадку належності його до мовних меншин, у тому числі шляхом залучення усного перекладача, використання зрозумілої мови, участі посередників або перекладу важливих документів на мову, якою розмовляє або яку розуміє жертва [5].

3. Кожного потерпілого необхідно оцінювати індивідуально, з врахуванням їх особистих психо-емоційного стану, періоду перебування у токсичних стосунках, вікових та соціальних особливостей, стать.

4. Державні органи влади мають забезпечити захист від зловмисника, у тому числі звести до мінімуму контакт між жертвою та підозрюваним [5]. Слідчий повинен надати інформацію про притулки, якщо це необхідно, центри та спеціалістів з надання психологічної допомоги жертві та іншим особам, що постраждали, – наприклад, членам сім'ї.

5. Потерпіла особа повинен бути проінформованим про хід досудового розслідування, вжиття відповідних заходів до підозрювано. Однак необхідно уникати переконання останньої у проведенні окремих слідчих розшукових дій (впізнання, слідчого експерименту тощо). Пояснювати ймовірну послідовність подальших подій, включаючи контакт зі слідчими та можливість висвітлення події в медіа.

Розуміння всіх негативних наслідків повторної віктимізації дозволить слідчому не лише вірно обрати тактику проведення досудового розслідування та процесуальних дій, а й забезпечити безпеку та психоемоційну стабільність потерпілого.

Список використаних джерел

1. Campbell R. & Raja S. Secondary victimization of rape victims: insights from mental health professionals who treat survivors of violence. *Violence and victims*, 1999. 14(3), 261–275.

2. Tavares S. M., Pimentel C. E., Paiva T. T., & Pereira C. R. Development and Validation of the Secondary Victimization Scale. *Psychological reports*, 2023. 126(5), 2594–2615. <https://doi.org/10.1177/00332941221092652>.

3. Rogers MM, Ali P, Thompson J, Ifayomi M. «Survive, learn to live with it ... or not»: A narrative analysis of women's repeat victimization using a lifecourse perspective. *Social Science & Medicine* (1982). 2023 Oct; 338:116338. DOI: 10.1016/j.socscimed.2023.116338.

4. Новожилов В.С. Попередження вторинної віктимізації як завдання кримінального провадження. *Питання боротьби зі злочинністю*. Вип. 41. 2021. 222 С. 165-181. DOI: 10.31359/2079-6242-2021-41-165.

5. Категоризація та розслідування злочинів на ґрунті ненависті в Україні: практичний посібник. Organization for Security and Cooperation in Europe. URL: <https://www.osce.org/uk/odihr/420296>.